Falk Bergem, William Fluck og Filip Kaloudis, Oslo Katedralskole

Globaliseringens kvaler

AksjeNorges makrokonkurranse
Falk Bergem, William Rohr-Torp Fluck, Filip Kaloudis

Siden slutten av andre verdenskrig har verdens økonomier blitt stadig tettere og tettere knyttet sammen. I kjølvannet av de store handelskrigene i mellomkrigstiden har verdenssamfunnet gått sammen i flere internasjonale organisasjoner som IMF og WTO for å styrke den økonomiske globaliseringen som har ført til enorm økonomisk vekst over store deler av verden de siste 70 årene. Allikevel ser vi tendenser til at befolkningen i mange industrialiserte land blir stadig mer negative til globalisering. Dette gjør det naturlig å stille spørsmålet: "Har globaliseringen nådd toppen?" Hvis så, hvilke konsekvenser får dette? I denne oppgaven har vi valgt å bruke statistikk hovedsakelig knyttet til USA, fordi dette er informasjonen som er lettest tilgjengelig.

Økonomisk globalisering er en utvikling hvor verdens markeder og økonomier stadig blir mer sammenknyttet. Det er i hovedsak to krefter som har drevet frem den økonomiske globaliseringen de siste 70 årene. Den teknologiske utviklingen har ført til at transportkostnadene har stupt, ved blant annet effektiviseringen av transportskip. I tillegg har internett revolusjonert flyten av informasjon og valuta. Dette har gjort at store avstander ikke lenger er en hindring for verken kommunikasjon eller flytting av valuta.
Den andre viktige drivkraften til globaliseringen er den politiske viljen til å øke frihandelen. Siden andre verdenskrig, har viljen til å bryte ned de politiske handelshindringene og legge grunnlaget for en sterkere globalisering vært sterk. De flernasjonale samarbeidsorganisasjonene, som for eksempel WTO og IMF har jobbet intensivt for å bryte ned proteksjonismen og å styrke frihandelen i verden.

Hvorfor har den politiske viljen til å styrke frihandelen vært så sterk? Viktigst er David Ricardo sin teori om de komparative fortrinn. Teorien sier at to land har nytte av å handle med hverandre, selv om det ene landet i utgangspunktet har et absolutt fortrinn og kan produsere alle varene mer effektivt enn det andre. Dette skjer dersom

land A, det mindre effektive landet, spesialiserer seg på de varene de kan produsere mest effektivt i forhold til landet med et absolutt fortrinn, land B. Hvis land B også spesialiserer seg på å produsere varene der differansen i effektivitet mellom de to landene er størst, viser det seg at begge landene er tjent med handel. Når land spesialiserer seg på de mest lønnsomme næringene, vil i tillegg den samlede produksjonen øke fordi de kan dra nytte av stordriftsfordeler og de naturlige forutsetningene innad i landet. Frihandel fører da til økt materiell levestandard og økonomisk vekst. Dette har hjulpet til å løfte millioner av mennesker ut av fattigdom i fattige land.

Til tross for de positive følgene av økt globalisering, har befolkningen i mange industrialiserte land blitt stadig mer negative til både globalisering og frihandel. Dette skyldes flere faktorer. De økonomiske kreftene gjør at multinasjonale selskaper ønsker å flytte produksjonen dit det er billigst å produsere varene sine, fordi dette vil gi større profitt. Dette gjør at mange arbeidsplasser i de konkurranseutsatte næringene i de industrialiserte landene står i fare for å bli borte, fordi de høye lønningene gjør at de ikke kan konkurrere med landene med lavere lønnsnivåer. I tillegg har den teknologiske utviklingen også fjernet behovet for et stort antall industriarbeidere. Disse to utviklingstrekkene har sammen ført til at mange lav-kompetansejobber innen industrien har gått tapt i de industrialiserte landene. Så mange som 5 millioner industrijobber har blitt borte i USA alene siden 2000, som vi kan se i figur 1. Denne utviklingen setter bedriftene i en maktposisjon, som gjør at myndighetene prioriterer å føre en politikk som holder lønnsveksten og inflasjonen nede i frykt for at konkurranseevnen vil svekkes og at enda flere jobber skal gå tapt. På grunn av markedskreftene vil også den synkende etterspørselen etter arbeidskraft bidra til at lønningene blir holdt nede. Videre vil myndighetene også vegre seg mot å innføre velferdstiltak som bedrer betingelsene for arbeiderne i de konkurranseutsatte næringene. Dette gjør de fordi de frykter at de økte lønnskostnadene enten vil føre til at arbeidsplasser vil bli flagget ut, eller at de blir erstattet av ny, mer kostnadseffektiv teknologi. Denne frykten fører også til at arbeiderne selv ikke vil kreve høyere lønn. Dette gjør at det er hovedsakelig ufaglærte industriarbeidere som tar konsekvensene av den økte globaliseringen, ved at de ikke deltar i lønnsveksten resten av samfunnet generelt opplever.

Som vi kan se i figur 2, fulgte den amerikanske industriens produktivitetsvekst og lønnsvekst hverandre tett frem til 1973. Etter 1973 kan vi tydelig se at selv om produktiviteten har fortsatt å øke, så har lønningene nærmest stått stille. Ut i fra grafen ser vi at arbeiderne bare har opplevd en lønnsvekst på 9.3% siden 1973 selv om produktiviteten har økt med 74.4%. Arbeiderne får altså ikke ta del i den økonomiske oppgangen de selv er med på å skape. Konsekvensen blir at bedriftene og bedriftseierne sitter igjen med mer av verdiskapningen enn før. På denne måten fører økonomisk globalisering til økte forskjeller innad i et land, noe som bidrar til å legge grobunn for stadig økt folkelig misnøye og politisk uro, som for eksempel framveksten av høyrepopulistiske partier over hele Europa.

Figur 1

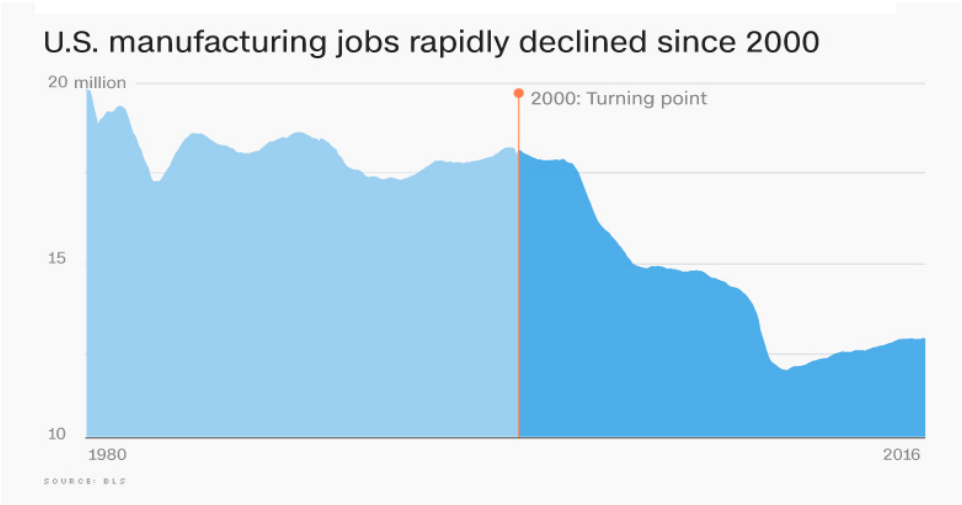

http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/

Figur 2

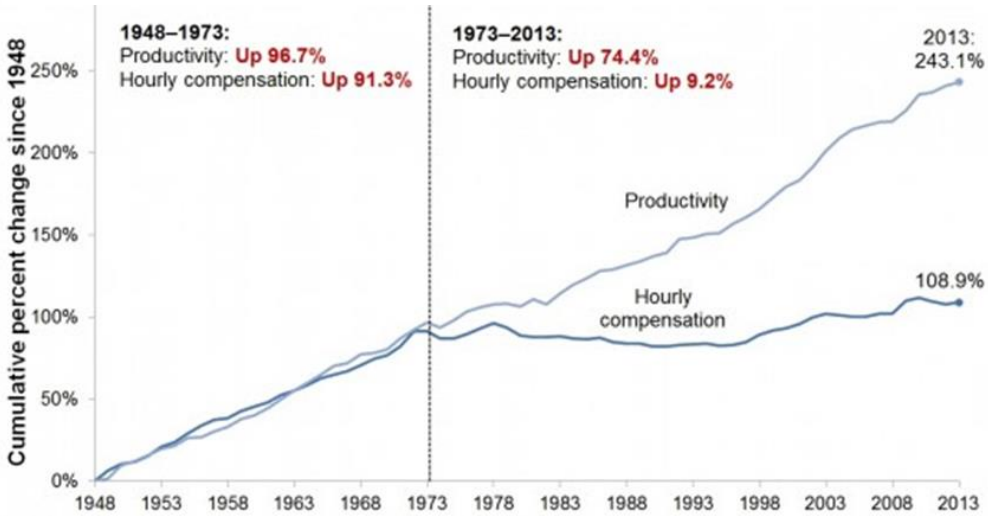

http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/

Den økte globaliseringen fører også til at verden får et stadig mer globalt arbeidsmarked. De industrialiserte landene med høye lønnsnivåer opplever en stor arbeidsinnvandring fra land med lavere lønnsnivåer. Arbeiderne fra de fattigere landene har ofte lav utdanning og kan ikke språket i landet de emigrerer til, og må derfor ta lav-kompetanse-jobber. Som vi kan se i figur 3, fører dette til at tilbudet av ufaglært arbeidskraft øker og forskyves til T_2. Fordi etterspørselen etter ufaglært kompetanse ikke øker, grunnet ny teknologi og utflaggingen av jobber, vil lønnsnivået i disse yrkene synke fra L_1 til L_2. Dette er en av årsakene til at de delene av befolkningen med lav utdanning ikke vil oppleve betydelig lønnsvekst. Dette bidrar til at inntektsforskjellene mellom dem med høy og lav utdanning i de industrialiserte landene vil fortsette å vokse. I tillegg legger denne utviklingen grunnlag for større folkelig misnøye mot innvandring, fordi deler av befolkningen føler at arbeidsinnvandrere tar jobbene deres. Dette kan ha vært en av de medvirkende årsakene til at det britiske folket stemte for å melde seg ut av EU og at Trump ble valgt til president.

Figur 3

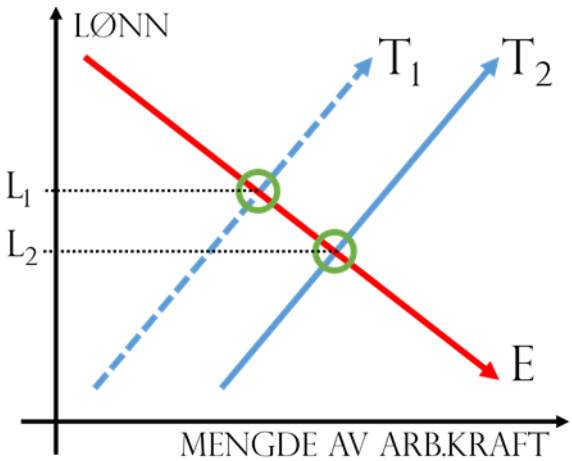

Den naturlige motparten til globalisering er proteksjonisme. Denne økonomiske politikken baserer seg på å beskytte innenlandsk produksjon først og fremst ved bruk av toll og subsidiering. I tillegg kan land svekke valutaen ved enten å trykke penger eller sette ned styringsrenten for å gjøre varene produsert i landet billigere på

verdensmarkedet. Proteksjonisme oppstår som oftest i land med høye lønninger som gjør at næringer i konkurranseutsatt sektor blir utkonkurrert av land med lavere lønninger. Dette er en økende trend fordi kostnadene knyttet til transport av varer over store avstander, er mye lavere enn kostnadene ved å produsere varene i hjemlandet. Dette skyldes at produksjonskostnadene i hjemlandet er mye høyere grunnet høy lønn. Derfor er det billigere å flagge ut jobbene i arbeidskraftintensive næringer til land med billig arbeidskraft. Dette kan føre til nedbemanning av flere viktige næringer, og dermed høyere arbeidsledighet. For å motvirke dette kan myndighetene subsidiere bedriftene i konkurranseutsatt sektor, eller innføre toll på utenlandske varer. I begge disse tilfellene er det to tapere. Den ene er forbrukeren som enten mister skattepenger til subsidiering, eller må betale høyere priser for varer grunnet toll. Den andre taperen er lavkostland som enten blir utkonkurrert av subsidier og dermed mister fortrinnet sitt med billigere arbeidskraft, eller så blir de blokkert av tollmurer som gjør det vanskelig å få solgt varene sine. I tillegg fører proteksjonisme til mindre konkurranse som igjen fører til mindre behov for innovasjon og mer effektiv produksjon. En annen årsak til proteksjonistisk tenkemåte er et ønske om å la strategisk viktige næringer overleve. Industrier og næringer som stålproduksjon og jordbruk kan være svært nødvendige i en eventuell krisesituasjon fordi tilgangen på disse råvarene kan fort bli begrenset. Et land som da er totalt avhengig av import av disse varene vil få store problemer. Det kan altså være en hensikt med å beskytte en næring eller industri, selv om det egentlig ikke er mest fordelaktig til alle tider med tanke på hvem som kan produsere billigst og mest effektivt.

Verdensmarkedet er preget av mange forskjellige handelsavtaler som til sammen omfatter nesten alle verdens land. En av de viktigste pådriverne for økt frihandel og færre handelshindringer er WTO. WTO sine frihandelsavtaler gjelder alle deres 164 medlemsland og bidrar til at handel skjer på like premisser for alle land. Fattige land har spesielt dratt god nytte av å få tilgang til det globale verdensmarkedet på lik linje med de industrialiserte landene. En annen viktig multilateral handelsavtale er NAFTA som er en frihandelsavtale mellom USA, Canada og Mexico. Denne avtalen har spesielt gagnet Mexico som har opplevd en voldsom vekst i industriproduksjon siden avtalen ble undertegnet i 1994. De fleste økonomer mener at også USA har tjent

godt på avtalen fordi frihandelen blant annet har ført til lavere priser på varer for amerikanske konsumenter og dermed en økt levestandard. Tilsvarende har EUs indre marked, med de fire friheter: fri flyt av varer, tjenester kapital og personer, sørget for enorm handel mellom de europeiske medlemslandene. Dette har spesielt løftet de fattigere landene i Europa og bidratt til at EU har blitt verdens andre største økonomi.

Det er flere faktorer som taler for at den økonomiske globaliseringen går en mørkere tid i møte. Vi ser en økende tendens i verden til at folk stemmer for politikk som reduserer globaliseringen. Aller tydeligst er valget av Donald Trump som president i USA. Han har vært en tydelig forkjemper for proteksjonisme og har allerede trukket USA ut av en handelsavtale, TPP (Trans-Pacific Partnership). Han har videre stilt seg sterkt kritisk til blant annet handelsavtalen NAFTA og har uttalt at han skal kutte skatten til bedrifter som beholder jobbene sine i USA, med opptil 75%[1]. Donald Trump vil skape nye arbeidsplasser i USA ved å føre en proteksjonistisk politikk. Fordi USA er verdens største økonomi, har de politiske og økonomiske beslutningene de tar, store ringvirkninger for resten av verden.

I Europa har Storbritannias valg om å melde seg ut av EU, sendt et tydelig signal om at frihandelen og samarbeidet mellom landene i EU ikke lenger har den samme folkelige støtten. Videre ser vi også at forhandlingene om frihandelsavtalen TTIP har møtt enorm folkelige motstand i mange europeiske land, blant annet i Tyskland. TTIP, hvis iverksatt, hadde blitt verdens største frihandelsavtale og skulle sikre frihandel mellom EU og USA. Den 17. november 2016 erklærte imidlertid Angela Merkel at forhandlingene om TTIP hadde blitt avsluttet fordi avtalen møtte så stor folkelig motstand. Vi kan altså se at motstanden mot nye handelsavtaler er stor blant befolkningen i Europa.

Selv om det er noen faktorer som taler imot at den økonomiske globaliseringen vil fortsette å bre seg, står imidlertid ikke frihandelen i fare for å forsvinne. Selv om USA beveger seg mot å bli mindre åpen for globale handelsavtaler, vil de fleste andre landene i verden fortsatt jobbe for større globalisering. Dette gjelder spesielt de

[1] https://www.nytimes.com/2017/01/23/us/politics/tpp-trump-trade-nafta.html

fattige landene som takket være den økonomiske globaliseringen har opplevd en enda større økonomisk vekst enn de industrialiserte landene de siste 25 årene. En utvikling som derimot er mulig, er at flere land eller områder forhandler frem bilaterale handelsavtaler seg imellom, utenfor WTO. Et eksempel på dette er TTIP. Derfor kan verden oppleve en viss regionalisering, der land blir mer fokusert på å inngå handelsavtaler med sine nærmeste naboer, istedenfor land over hele verden.

Dersom den folkelige motstanden mot globaliseringen fortsetter å øke, vil noen av dagens handelsavtaler stå i fare for å enten bli svekket, eller falle helt bort. Dette kan få store konsekvenser for verdensøkonomien og levestandarden over store deler av verden. En av grunnene til dette er at handelsavtaler motvirker eventuelle handelskriger. En handelskrig forekommer når to eller flere stater setter i gang tiltak i form av subsidiering og toll for å få et fortrinn for sine bedrifter i konkurranseutsatt sektor. Når en stat setter i gang disse proteksjonistiske tiltakene, vil konkurrerende stater gjøre det samme. Resultatet av en handelskrig er derfor høye priser for forbrukerne og skattepenger som går tapt i subsidier som ikke får noen effekt fordi de konkurrerende statene subsidierer på samme måte. Levestandarden blir dermed kraftig redusert for alle parter involvert i en handelskrig. Det var dette som skjedde i mellomkrigsperioden da land som USA, Storbritannia og Frankrike alle førte handelskriger mot hverandre, noe som bidro til å forverre den globale økonomiske krisen på 1930-tallet. Hovedgrunnen til handelsavtalenes eksistens er som tidligere nevnt Ricardo sin teori om komparative fortrinn, som tilsier at alle land tjener på handel. Derfor vil en avvikling av en handelsavtale føre til mindre verdiskapning og lavere levestandard. Et eksempel på dette er Storbritannias utgang fra EU. Uten tilgangen på handelsavtalene innad i EU vil det blir mindre lønnsomt for Storbritannia å handle med EU-landene. Dette kan føre til økte priser på produkter for britiske forbrukere fordi Storbritannia ikke lenger vil ha de samme gunstige handelsavtalene som før. Dette vil kunne svekke britisk økonomi.

Innføringen av høye tollmurer på utenlandske varer er en form for proteksjonistisk politikk som kan komme som følge av at handelsavtaler faller bort. Dette kan imidlertid gi negative utslag på de industriene man faktisk prøver å beskytte. For eksempel besluttet George W. Bush i 2002 å innføre en kontroversiell 8-30%

importtoll på stål i USA. Dette hadde som formål å holde amerikanske stålprodusenter i live. Dersom økonomer ikke hadde overtalt ham om å endre beslutningen sin, ville dette blitt et stort problem. Tollen ville ført til at andre amerikanske produsenter av for eksempel sykler og biler ville måtte kjøpe det dyrere selvproduserte amerikanske stålet. De hadde så vært nødt til å selge til en høyere pris og de amerikanske forbrukerne hadde fått dårligere råd. I tillegg ville en eventuell toll ført til at bedrifter som brukte utenlandske delkomponenter i sin produksjon i for eksempel biler, også måttet selge sine varer til en høyere pris, slik at den økonomiske veksten hadde blitt dårligere, konkurranseevnen hadde blitt svekket og færre nye jobber hadde blitt skapt. Dette viser hvorfor man ikke kan redde industrier bare ved å innføre toll på utenlandske varer, fordi dette også påvirker dem negativt.
I tillegg fører handelsavtaler til at land blir mer avhengige av å samarbeide med hverandre, noe som kan redusere risikoen for krig fordi da vil begge parter tape på en eventuell konflikt. Derfor er det ikke umulig å tenke seg at svekkelsen av EU og mindre samarbeid i Europa igjen kan føre til økte konflikter og motsetninger i Europa.

Vår analyse viser altså at proteksjonisme ikke er den ønskelige veien å gå for verdens økonomier. Likevel, hvis politikere ikke tar hensyn til årsakene bak misnøyen blant folk som er imot globaliseringen, vil de ikke få noe annet valg enn å føre en mer proteksjonistisk politikk. Derfor må styresmaktene i de industrialiserte landene som har opplevd at mange jobber har blitt flagget ut, arbeide for å hjelpe de delene av befolkningen som har måttet ta konsekvensene av den økte globaliseringen. Vi har vist tidligere at dette ikke vil la seg løse ved å føre en mer proteksjonistisk politikk, nettopp fordi dette vil føre bare føre til enda større økonomisk nedgang for de påvirkede landene. Derfor må myndighetene føre en tydeligere fordelingspolitikk som sikrer at inntektsforskjellene i de industrialiserte landene blir mindre, slik at man bremser den politiske misnøyen mot frihandel i befolkningen. Lav-kompetanse-jobbene som har gått tapt for teknologi vil ikke komme tilbake, derfor må myndigheter tilby gode utdanningstilbud, slik at ufaglærte arbeidere kan etterutdanne seg og komme inn i andre segmenter av arbeidslivet. Slik kan myndighetene sikre befolkingens støtte til globalisering og sikre verdensøkonomiens fortsatte positive utvikling.

Falk Bergem, William Fluck og Filip Kaloudis, Oslo Katedralskole

Kilder:

Samfunnsøkonomi 1, Svein Hagen, Gunnar Bøhmer, 2012, 2.utgave

Samfunnsøkonomi 2, Svein Hagen, Gunnar Bøhmer, 2013, 2.utgave

https://www.theguardian.com/business/2016/nov/17/does-trumps-election-spell-end-for-globalisation

http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/agreements/index_en.htm

http://www.dn.no/nyheter/finans/2016/10/18/0918/Oljefondet/ekspertutvalg-70-prosent-aksjeandel-i-oljefondet

https://ustr.gov/tpp/

https://www.wto.org/index.htm

http://e24.no/utenriks/brexit/britenes-statsminister-om-brexit-og-trump-verden-er-endret/23847598

https://snl.no/globalisering

http://forskning.no/samfunnsokonomi-statsvitenskap-stub/2008/02/hva-er-globalisering

https://www.magma.no/internasjonale-handelsavtaler-2015

https://en.wikipedia.org/wiki/General_Agreement_on_Tariffs_and_Trade

https://snl.no/proteksjonisme

https://www.thebalance.com/what-is-trade-protectionism-3305896

https://www.thebalance.com/free-trade-agreement-pros-and-cons-3305845

http://www.economicshelp.org/trade/benefits_free_trade/

https://www.conference-board.org/ilcprogram/index.cfm?id=28277#Table1

https://snl.no/handelsteori

http://e24.no/naeringsliv/kina/findus-vurderer-aa-flagge-hjem-produksjonen-ting-forandrer-seg-i-kina/23576597

http://knowledge.insead.edu/economics-finance/the-end-of-globalisation-5046

http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/

http://money.cnn.com/2016/03/29/news/economy/us-manufacturing-jobs/